

Arkivex

BOHUSLÄN

Munkedals- bygd

N:r 2

1978

Årg 9

MUNKEDALS HEMBYGDS- OCH FORNMINNESFÖRENING

Eld och lågor

För femtio år sedan härjades Fjällbacka av en förödande brand, varvid ett tjugotal hus förstördes. Rökbelarna från kustsamhället syntes vida omkring och kunde tydligt iakttagas bl.a. i munkedalsbygden. Branden utbröt den 11 maj.

- I Hedekas nedbrann på försommaren 1928 en affärsfastighet tillhörande firman Wassén.

- I Stockholm utfärdar brandchefen en varning till alla i landet som röker, att ej kasta från sig fimpar, utan att först övertyga sig om, att ingen gnista finnes kvar i rökverket. Sagda brandchef varnade även husmödrarne att noga lägga märke till, att uttaga väggkontakten efter användning av strykjärnet.

UDDEVALLA 500 år

1928 firade staden Uddevalla sin 500-åriga tillvaro och torde således innevarande år, vid så här pass, vara 550 år.

En hantverks- och industriutställning fanns 1928 söder om Skansberget, ett område som sedan dess varit bebyggt i många år.

Rundradion började sina sändningar i Uddevalla och spelade trevliga skivor före den ordinarie sändningen av riksprogrammet. En kurs i esperanto utsändes även i etern och ledades av folkskollärare Einar Dahl.

Riksdagen 1928

Under året utsågs Gustaf Karlsson i Munkedal till ledamot i riksdagens andra kammare efter Wilhelm Carlsson i Mölndal. Att telefonera till Amerika

Det första telefonsamtalet över Atlanten utväxlades den 20 februari 1928 mellan den svenske kronprinsen Gustav Adolf och svenske ministern i Washington, Boström. Enligt samtida skulle talet ha uppfattats väl och tydligt på båda sidor Atlanten, trots avstånden. Men så särskilt billigt blev det inte. Samtalet kostade 110 kr i minuten och förbindelsen fick användas dagligen efter klockan 14.

Vädret

Detta år, för femtio år tillbaka, betecknas som mestadels "blöt", ehuru solskensdagar inträffade då och då. Någon egentlig sommarvärme blev det inte. Och själva midsommarhelgen bjöd på regn. Vintern var relativt mild.

Munkedals bruk

Lockout inträffade vid pappersbruket i Munkedal, från den 5 mars till den 10 april. Samma var förhållandet vid övriga industrier i landet.

Mystisk färd med buss 3 sept. Avresa Lycke 8.20, Stale 8.25
Munkedals stn kl 8.30
Anmälningar pr tel 10477 eller 11005 senast 29aug.

o - o - o - o - o - o - o - o - o - o - o - o - o - o - o - o
Hembygdens dag 1978

Söndagen 1 okt är det hembygdens dag och sker i Foss k:a
kl 14 där högmässan hålles av kh Granström. Efter guds-
tjänsten blir det samkväm i församlingshemmet.

Resa till Halland.

En fullsatt buss rullade den 13 aug iväg söderut för ett
besök på Tjolöholms slott, beläget ett stycke från Fjärås.
Byggnaden uppfördes 1904 för göteborgaren Fredrik Dickson
och ägs numera av Göteborgs stad. Slottet är byggt i skot-
sk-engelsk tudorstil och anläggningen består, utom huvud-
byggnaden, av trädgårdar och park, mauseleum, stuteri, kyrka
och ett ståtligt vagnmuseum. Slottsbyggnaden är utförd
av rödaktig granit med släthuggna partier i listverk, om-
fattningar och dekorativa detaljer.

Sedan resenärerna nogsamt besett allt som fanns att bjuda
på Tjolöholm företogs återresan mot Kungsbacka och Göte-
borg men före dess - stannade sällskapet vid Fjärås bräcka
- för att från krönet av den mäktiga grusåsen njuta av ut-
sikten över den 2 mil långa sjön Lygnern. Ett ståtligt grav-
fält från järnåldern fanns vid sluttningen upp mot den stor-
slagna grusåsen. Mot väster avtecknar sig kungsbackafjorden
och fjäråsslätten - där som bekant är ypperlig jordmån för
odling av den riksbekanta pepparroten - som i dessa bygder
bedrivs i stor skala.

Så småningom kom vi fram till marstrandsvägen och fortsat-
te på denna till pensionat Lökeberg där middagen smakade
förtrffligt, innan det blev dags att färdas till hemorten
och munkedalsbygd. Vädret var det allra bästa som tänkas
kan en augustidag - slösande sol och lagom varmt för att
alla kunde njuta av en skön resa - i trakter där vi inte
kommer till varje dag. Alla kunde känna sig belåtna efter
en väl använd dag.

Bror min och jag

Fortsättningsberättelse med motiv från svensk hembygd.

Resumé

Bröderna Manne och Ante arbetade tillsammans på sina föräldrars gård. Medan en av dem ägnade sig helt åt gårdens skötsel, hade den andre en särpräglad lust att gå läsvägen. En dag, när de arbetar med dikesgrävning, kommer ett stojande sällskap fram på vägen, pratande och skrattande och tycktes märkbart göra narr av de flitigt arbetande bröderna.

- Min bror Ante, tycktes ta det hela med ro. Sedan jag lugnat mig något, sa Ante att "om herrskapet ser något lustigt hos oss, så kanske vi finner lustigheter hos dem och det ena uppväger det andra". Dessa ord fann jag så träffande, att vi inte vidare berörde händelsen med stadsungdomarna.

- En tid senare var vi bjudna till en fäbodvall, ett bra stycke hemifrån. Vi traskade dit mest av nyfikenhet men väl framme såg vi genast att det inte var bara pojkar som kommit utan det fanns många flickor som anlänt och att döma av den sköna doften av nykockt kaffe, förstod vi snart att vi var välkomna. Jag hade haft mina vägar åt detta håll tidigare, men ej märkt den vackra idyllen och min blick fängslades av den lummiga sommarskruden. Fäbodstugorna kantades av lövskog, omväxlande av flera arter, vide, sälg och asp.

- Vi välkomnades på det hjärtligaste och flickorna tävlades om att truga på oss massor av kaffe och andra godsaker. Ja, gästfriheten var så stor, att vi nästan med våld fick säga nej till en del av läckerheterna.

- Aftonen faktiskt flög iväg. Vi lekte och roade oss, precis som barn. Här var vi långt från den övriga världen och kunde göra som vi behagade. Vi sjöng, skämtade och skrattade. Vi lånade fäbods flickornas näverlurar och lyckades ur dessa locka fram allehanda oljud som fick alla att kikna av skratt. Vår livsglädje var äkta och naturlig, ingen av oss hade smakat en droppe sprit. En del av aftonen ägnades åt dans och lekar men jag måste medge, att många ansikten var för mig främmande. I den ring, som bildades när vi snurrade runt ute på gårdsplanen, märkte jag, att jag höll i en liten späd hand och i halvskymmningen tycktes i mitt inre, att det var en barnahand jag höll så hårt. Efter en stund, när leken slutat, kände jag fortfarande att jag höll i en flickas hand och nu tvingade jag fram en fråga om vi kunde vila oss lite. Hon tycktes tveka en smula och viskade att vi voro helt obekanta. Visserligen var jag av naturen blyg, men till denna flicka kändes det som om jag vågade tala mer obundet än till någon annan. Min blick sjönk in i hennes och jag berusades av hennes skönhet.

Det kändes som en dröm, varur jag ej ville vakna. Vi gick några steg mot en bänk där vi ämnade slå oss ner. Innan vi hann fram, mötte vi en yngling från grannbyn och som jag kände. Jag stannade till ett ögonblick och frågade om han kände flickan vid min sida. "Hedda, Fadersnamnet vet jag inte. Men hon lär ha plats någonstans i bygden". Mer hann jag ej få reda på.

- Danslekarna hade ånyo kommit igång men då jag undrade om hon ville fortsätta roa sig, sade hon, att hon helst ville fortsätta att vila sig.

- Varifrån jag fick mitt mod, vet jag ej, men efter en stund hade jag yttrat: "du är en vacker tös, Hedda." Hur vet du att jag heter Hedda? fick jag till svar. "Och förresten heter du Manne, så det så".

- Jag kände hur rodnaden färgade kinderna och undrade hur hon visste mitt namn.

- "Du heter Manne Söder" sa hon än en gång. Jag vet vem du är och jag har sett dig förut.

- Nu tog nyfikenheten överhand och nästan brådstörtat dristade jag att få reda på hur hon så väl visste mitt namn och vem jag var. "Jag såg dig en gång på ett bröllop, det är väl ett par år sedan. Du har också skrivit i tidningar, små versar som jag har klippt ur och har gömt hemma".

- Nu gick det upp ett ljus. Javisst, kom jag ihåg. En liten tös som fanns på ett bröllop, det var när Lisa och Olle i Stendalen gifte sig. Alldeles riktigt. Men den lilla tösen vid min sida hade utvecklats från det jag sett henne den gången och nu, fast fortfarande liten och späd i mitt tycke. Om en stund hade hon berättat mera om sitt liv och att hennes far hette Per Olsson. Vi blevo sittande länge och pratade om allt möjligt och vi lade knappast märke till, att folk sprang förbi oss allt som oftast. Det blev emellertid inga fler danslekar för vår del och jag föreslog att vi skulle gå ett stycke för att komma från stojet från de övriga. Jag hade knappt hunnit få fram min önskan förrän hon flög av bänken och försvann i en förstuga till en av fäbodstugorna. Jag blev faktiskt rädd, var vår korta bekantskap redan slut? Men efter ett ögonblick kom hon tillbaka med en huvudduk i handen. "Jag tror jag går hem" sa hon. Det klack till inom mig och jag sväljde ett jubelrop. Nu visste jag, att hon godkände mig som följeslagare på hemvägen . . .

Det hade blivit mörkare nu, men vi sågo väl den slingrande stigen som ledde bort i terrängen och allt tystare blev det i sommarnatten ju längre bort från fäbodvallen vi gingo. Impulsivt stannade vi till ett litet kort ögonblick, tillräckligt för att våra läppar skulle mötas, en gång, två gånger, hundra gånger. Det var två hjärtan, som drogos till varandra, drivna av den första kärlekens starka makt.

"Vi glömma oss. . .det är inte rätt",hörde jag Hedda säga.

- Hedda gjorde ett par försök att bli fri,men omfamnanden var så stark att hon snart gav upp försöket.Mörkret svepte in oss i sitt ogenomträngliga hölje,ingen såg och ingen lade märke till,att vi avlägsnat oss.

- För mig kändes det,som om jag i min hand haft en bräcklig fin skogsblomma,vilken kunde krossas vid minsta ovarssamma rörelse. Denna natt kom att bli min skönaste minnesbild. Solen var redan högt upp på fästet när vi hunno fram till Heddas hem.Innan vi skiljts åt,hade vi givit varandra det löftet att ånyo träffas nästa veckohelg.

- Med lätta snabba steg,skyndade jag hemåt.Solen steg allt högre på den blåa sommarhimlen.Allt jublade inom mig,å vad livet ändå var skönt .

När jag kom hem var klockan fem på morgonen.Ante låg och sov och det första jag gjorde var att väcka min bror.

"Upp sjusovare",sa jag."Det ser ut,som om du inte sovit alls inatt". "Det har jag inte heller"sa Ante,"men det ser ut som om du inte sovit alls" hörde jag Ante säga,smått ironiskt. Men jag kunde inte berätta för Ante vad jag upplevt denna ljuvliga natt.Jag dolde min hemlighet som en dyrbar klenod i djupet av mitt hjärta.

- Det är inte för mycket sagt,att jag skötte mina sysslor under den kommande veckan,som en drömmare.Jag visste knappt vad jag gjorde,vad jag sade.Jag låg länge vaken om nätterna och drömde om hur en framtid med Hedda vid min sida och samtidigt byggde jag luftslott.Hedda var min första kärlek,lik-som jag var hennes.Fast vi endast mötts en sommarnatt,visste vi båda att vi kom att tillhöra varandra.Ingen visste nu vad som kunde förmörka vår lyckas himmel och som en dag skulle bli en grym verklighet.

- Så gick denna drömliknande vecka och det blev kväll före nästa dag,då jag skulle återse Hedda,mina drömmars mö.

Kap 11

Min sömn var fjäderlätt den natten och redan klockan fyra var jag klarvaken.Solen tittade vänligt in genom fönstret till sängkammaren och utanför höll kråkorna en morgonserenad som inte går att beskriva. I ändan av ladugården hade vi en avdelning som vi benämnde för kryddbod och i taket till denna byggnad väsnades sparvarna i ett oupphörligt crescendo.

En stund senare vaknade även Ante och vi började att samtala om både det ena och det andra,kanske om framtidsplaner.Som jag nu kände mig,hade jag ingen lust att studera.Jag hade fått annat att tänka på.Jag hade också glömt episoden med de

bullrande ungdomarna som nyligen dragit förbi vår arbetsplats och vilka tycktes gjort narr av oss.

- "Ty som det nu är", slutade jag, "är det, när allt kommer omkring, bäst att stanna vid jorden, jag har det bra här, så länge." Och Ante gav mig rätt.

- Timmarna gick även denna dag och det närmade sig alltmer det klockslag som vi kommit överens att återses, Hedda och jag. Men det inträffade en sak som höll på att slå sönder vår tid att mötas. Fram på förmiddagen hörde vi plötsligt ljudet av en hästskjuts som närmade sig gården. Döm om vår förvåning när vi omsider såg skjutsen på närmare håll, det var ju farbror Erik från Amerika ! Han hade varit i det främmande landet åtskilliga och hemvänt utan att varsko sina anhöriga i Sverige. Vi samlades rasht ute på gårdsplanen för att välkomna Erik. Till en början var han uppsluppen och glad men efter en stund fick han vemod i blicken, tårarna började långsamt rulla utför kinderna. Han såg sig omkring åt alla sidor, ut över sjön och bygden, som om han velat ta allt i famn. Detta var farbror Eriks hembygd, här skulle han stanna och trivas i sin gamla födelsebygd.

- "Tänk, vad allt är sig likt här hemma", sa Erik. "Det är bara mor och far som är borta" ! Innan farbror Erik emigrerade till landet i väster, var föräldrarna raska och krya. Men några år hade gått sen dess. Väl inne i stugan var det som om farbror Erik blev smått orolig. Han gick fram och åter på golvet och kastade blickar ut genom fönstren.

"Så vackert allt är här hemma. Ni som ständigt ha allt detta för ögonen, ser det kanske inte, men bliv borta i årtal och ni ska känna hur ni längtar tillbaka."

- Jag satt på en stol och beundrade farbror Erik. Det var något visst med honom, hans klädsel, som hade amerikanska linjer och hans uppträdande, som var helt annorlunda än vad folket i denna del av världen var van att skåda.

Omsider tycktes hela byn fått veta att farbror Erik vänt åter till fäderneslandet. Hela stugan blev full av folk. Mor fick oupphörligt fylla på kaffepannan. Senare på eftermiddagen ville farbror Erik besöka kyrkan och kyrkogården. Det blev resenång vilka som skulle medfölja dit och för min del hade jag ju en annan träff att ombesörja och som inte fick klicka. Men jag ville gärna åka med till kyrkan och det blev även så. När vi stod framför träkorset till mina farföräldrars grav, fick farbror Erik åter ett stänk av vemod och blicken dunklades av tårars fall. Allt detta drog ut på tiden och jag blev allt oroligare ju längre tiden led. Men av naturliga skäl kunde jag ej lämna sällskapet och lyckligtvis kände sig min farbror restrött och ville gå till vila. Nu var stunden kommen. Jag styrde kosan mot skogs och lyckades smyga mig bort, utan att någon lagt märke till min avfärd. (forts)

WIKTERSPELEN

På midsommardagen var vädret inte särskilt lovande, det var stundtals jämnulet och sporadiska regnbyar svepte över området kring Kaserna. Men trots detta, hade omkring 2000 personer samlats vid hembygds-gården för att bevista Wikner-spelen, som i år gav ett synnerligen omfattande program.

- Upptakten till midsommarfirandet på Kaserna, började som vanligt förr om åren, med marsch från bron vari deltog så många yrkesutövare som hade möjlighet att medfölja, vidare fanns en ridburen trupp ur ridklubben som sedermera blev fulltaligare under kadriljuppvisningen på området. Vi fick taktfasta toner från N.T.O:s hornmusikkår i trollhättan och väl inne på gräsmattan och intill den lövade midsommarstången, hölls hälsningsanförandet av G. Dahlgvist. De alltid verksamma yrkesutövarna hade som vanligt plockat allehanda hantverk från flydda tider såsom smed, träsnidare, krukmakare, slipsvävare, dröprännstäljare och logtröskare med slaga.

- Kvinnorna spann och jobbade med linet, de knypplade och i bakstugan var många flitiga händer i gång ty härifrån tillverkades 'läfsa' i en oupphörlig ström. Dessa goda bakverk fick en strykande åtgång, stundtals förekom köer som bara växte och växte. Tre Fioler från Ransäter i Värmland var en trio som på ett mästerligt sätt, trollade fram musik, ej endast på sina stråkar utan även på blockflöjt, ett instrument som skickligt trakterades av Bengt Mattsson från Mora. Folkdansgillet hade ett timplångt program där det inte enbart var uppträdande av folkdansare utan även danslekar kring majstången där både små och stora deltog av hjärtans lust. Teateramatörer från Lerum gav från scenen en sago-pjäsa som hette 'Askungen' under regi av Sonny Johnsson. De uppträdande var pensionärer och äldst bland dem var prinsen, Herman Johnsson, 79 år. Sagans goda fé var Lilly Ekström och som 'Askunge' sag vi Gun Olsson. Brandchef Henry Lund redogjorde för hur en människa ska behandlas som fått allvarliga skador och hur man skär sönder en bil med svetslåga för att komma åt en skadad person. Friluftsgudstjänsten fick avsluta denna händelserika dag där predikan hölls av kh Granström.

Hembygdsföreningen

Verksamheten inom fornminnes- och hembygdsföreningen har varit livlig under såväl fjolåret som innevarande års första halvår och kommer att fortsätta. Ytterligare en del aktiviteter är på gång och närmast kommer en vävstuga att uppföras.

Körhuset med stående hästvandring är nu i fullt färdigt skick och blev klart lagom till innevarande års Wiknerspel. Inom denna byggnad - som sammanhänger med tidigare uppförd ladugård - inryms en del jordbruksredskap av äldre datum såsom ett flertal plogar, åkkärre, träbult, gammal stånhyvel, långsläde, harvar och handredskap.

Under wiknerspelen fanns postinlämning och frimärksförsäljning inrymt i stugan. Varje inlämnad försändelse erhöll samtidigt en för dagen använd poststämpel med angivande av datum samt en teckning över wiknerstenen.

Nya hantverkshudar fanns uppförda inför midsommarhelgen och som kunde tagas i bruk, för varjehanda ändamål.

En strykande åtgång hade de s.k. "läfsorna" och kvinnorna i bakstugan hade det synnerligen varmt och arbetssamt då en ständigt växande ström av människor stod i kö, både inne och utanför för att komma åt det begärliga bakverket.

Tjörbränning är en procedur som alltid tilldrar sig intresse när det sker under primitiva förhållanden. Det gäller härvid att få fram tallar med riklig förekomst av "töre" för att bränningen ska ske effektivt. Under flera år i följd, har på Kaserna bränts tjära och är ett intressant moment tillsammans med övriga hantverken av "anno dazuma!" som alltmer rikligt finns att beskåda på Kaserna.

Friluftsgudstjänst har under de senare åren förekommit då och då på Kaserna. Utöver denna form av gudstjänst som alltid sker under Wikner-spelen, måste den friluftsgudstjänst som annonserats att äga rum i början på juli, inställas och istället ske i Munkedals kapell. Orsaken var det regniga och opålitliga vädret som rådde vid denna tidpunkt.

Den 3 september är datum för en färd med buss och som är ganska så hemlig om vart resan månde gå. Något skall väl nämnas i alla fall om hur denna tur är lagd och det gäller vid avresan från järnvägsstationen, förbi skoaffären och ICA-hallen, att dessa ställen passeras. Men hur det blir sedan, ja, det får bli en sådan här underlig sak(?). Väl mött!